

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА
ТИЧІНИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Клименко Сергій Іванович

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У
НАВЧАННІ З СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»**

Реферат
на випускнуну кваліфікаційну роботу
освітній ступінь «магістр»
спеціальності 231 «Соціальна робота»

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат педагогічних наук,
Бойко Ольга Миколаївна

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ТА ПСИХОЛОГО-ПРАКТИЧНА ПРОБЛЕМА.....	
1.1 Професійна спрямованість як психолого-педагогічне поняття.....	9
1.2 Структура, показники та рівні сформованості професійної спрямованості соціальних працівників.....	39
1.3 Аналіз стану професійної спрямованості майбутніх соціальних працівників.....	44
Висновки до першого розділу.....	62
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	
2.1 Обґрунтування практичних умов формування професійної спрямованості у соціальних працівників.....	65
2.2 Організація експериментального дослідження по формуванню професійної спрямованості у соціальних працівників.....	75
2.3 Аналіз результатів експериментального дослідження професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників.....	96
Висновки до другого розділу.....	104
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	106
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	109
ДОДАТКИ.....	129

ВСТУП

Актуальність теми. ХХІ ст. характеризується значними і швидкими змінами як в економічному, так і в соціальному житті. Сучасні перетворення в українському суспільстві особливо гостро охопили сферу освіти та професійних відносин. Система вищої школи зазнає радикальних змін і отримує соціальне замовлення на спеціалістів нового профілю, серед яких – професія соціального працівника, яка претендує на загальне визнання та здобуття професійного статусу. Поступово формується новий тип спеціаліста, націлений на високий професіоналізм та ділову активність. Професійна підготовка соціального працівника на сьогодні є однією з актуальних проблем, яка досліджується на тлі підвищеної уваги науковців до питань формування фахівця нової генерації в системі неперервної освіти – освіти протягом усього життя. Пошуки оптимальних шляхів її розв'язання ґрунтуються, перш за все, на ідеях гуманізації, тобто утвердженні людини як найвищої цінності, найповнішому розкритті її здібностей, задоволенні різноманітних потреб, сприянні її вільному розвитку. Соціальний працівник лише тоді виправдовує соціальні сподівання, якщо його особистість, загальна і професійна культура розвиваються випереджаючими темпами по відношенню до підростаючого покоління.

Виходячи з актуальності проблеми й у зв'язку з недостатністю її теоретичної та експериментальної розробки, **темою** дослідження ми обрали **«Особливості професійного становлення студентів у навчанні з спеціальності «Соціальна робота»»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити практичні умови розвитку професійної спрямованості майбутніх соціальних працівників.

Завдання дослідження:

1. Висвітлити сутність і структуру професійної спрямованості соціальних працівників.
2. Визначити показники та рівні сформованості професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників.

3. Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити практичні умови формування професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників.

4. Здійснити аналіз результатів експериментального дослідження професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників.

Об'єкт дослідження – особливості професійного становлення студентів спеціальності «Соціальна робота».

Предмет дослідження – практичні умови формування професійної спрямованості соціальних працівників.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених у дослідженні завдань, перевірки гіпотези було використано комплекс методів дослідження:

- *теоретичні* – аналіз, зіставлення, систематизація, порівняння та узагальнення наукових джерел із проблеми дослідження з метою відбору та осмислення фактичного матеріалу;

- *емпіричні* – спостереження за особливостями прояву навчальної мотивації під час вивчення професійно-орієнтованих та професійно-практичних дисциплін; методи опитування (бесіда, анкетування), стандартизовані й валідизовані методики, за допомогою яких визначались показники та рівні сформованості професійної спрямованості у студентів спеціальності «Соціальна робота»;

- *експериментальні* – практичний експеримент, орієнтований на перевірку дидактичної ефективності запропонованих практичних умов формування професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників;

- *методи математичної обробки результатів експериментального дослідження* – кореляційний та регресійний аналіз обробки отриманих результатів з метою виявлення кількісних та якісних характеристик результативності експериментального дослідження.

Експериментальна база дослідження. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

Теоретична значущість проведеного дослідження полягає в тому, що в ньому здійснено аналіз професійного становлення студентів у навчанні з спеціальності «соціальна робота».

Практична значущість проведеного дослідження полягає у розробці щодо покращення професійного становлення студентів у навчанні з спеціальності «соціальна робота».

Результати дослідження оприлюднено в 1 публікації та 4 доповідях на наукових конференціях, а саме:

Тема доповіді: «Особливості професійного становлення студентів у навчанні з спеціальності «Соціальна робота» Всеукраїнська науково-практична конференція «III-я Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю» (Умань, 2020 р.);

Тема: «Особливості навчання студентів в умовах пандемії з спеціальності «Соціальна робота»» Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференція «Дистанційне навчання у закладі вищої освіти в умовах пандемії: виклики сучасності» (30 березня 2021 р.);

Тема: «Підготовка студентів спеціальності «Соціальна робота» до роботи з громадськими організаціями людей з інвалідністю» Науково-практичний семінар «Громадські організації людей з інвалідністю крізь призму надання соціальних послуг» (16 квітня 2021 р.);

Тема тез доповіді: «Теоретико-методологічні підходи професійної готовності фахівців до соціальної роботи XIV Всеукраїнської наукової конференції студентів та молодих науковців «НАУКА. ОСВІТА. МОЛОДЬ»», (28 квітня 2021 року).

Практична значимість дослідження полягає у впровадженні тренінгових технологій як методу ефективної діяльності соціальних працівників, що проводять роботу з дезадаптованими дітьми та підлітками.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 108 сторінках. Список використаних

джерел містить 235 найменувань, з них 8 – іноземною мовою. В роботі 9 таблиць і 9 рисунків, 2 додатки.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає змогу сформулювати такі загальні висновки.

1. Висвітлено сутність і структуру професійної спрямованості соціальних працівників.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дозволяє стверджувати, що професійна спрямованість – це інтегративна динамічна якість, яка відображає складний комплекс психологічних властивостей, обумовлює професійний вибір (характеризується мотиваційними компонентами вибору професії), визначає ставлення до професії (нормативно-оціночний компонент), характеризується ціннісними орієнтаціями, інтересами, нахилами (схильностями), усвідомленими домінуючими мотивами, пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю, містить складові готовності до оволодіння професійними знаннями, професійними вміннями та професійними навичками.

З'ясовано, що формування професійної спрямованості відзначається надзвичайною складністю, яка обумовлена як ієрархічною структурою спрямованості, так і впливами численних факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру на перебіг її формування. Структура профспрямованості, як сукупність об'єктів з конкретно описаними зв'язками між ними, представляє собою ту сукупність, яка дозволяє враховувати практично всі структурні характеристики даного об'єкта дослідження. Професійна спрямованість соціального працівника є поняттям інтегративним, динамічним, системоутворюючим, до її структури входять як певні властивості, так і якості. Системний підхід до структури професійної спрямованості дає можливість проаналізувати взаємозв'язок та взаємодію трьох її компонентів: нормативно-оціночного, мотиваційно-стимулюючого та практично-дієвого.

2. Визначено показники та рівні сформованості професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників.

Виявлено, що показниками професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників є: співвідношення мотиваційних компонентів вибору професії, ступінь сформованості особистісної готовності студентів через особистісні та професійно-важливі якості (рівень впливу показника «професійна спрямованість» на величину показника «особистісна готовність»), зіставлення соціальних та пізнавальних мотивів навчання. Оптимальним є поєднання внутрішніх та зовнішніх, пізнавальних та соціальних мотивів.

На основі встановлених показників визначено і охарактеризовано рівні сформованості професійної спрямованості майбутніх соціальних працівників:

- 1) студенти з високим рівнем сформованості професійної спрямованості;
- 2) студенти з достатнім рівнем сформованості професійної спрямованості;
- 3) студенти з середнім рівнем сформованості професійної спрямованості;
- 4) студенти з низьким рівнем сформованості професійної спрямованості.

Констатувальний експеримент засвідчив, що у більшості студентів 53,1% (більше половини) спеціальності «Соціальна робота» середній та низький рівні сформованості професійної спрямованості, які характеризуються здебільшого ситуативними мотивами вибору професії, недостатнім розвитком мотиваційних характеристик (мотиви навчання), нестійким ставленням до майбутньої професійної діяльності.

3. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено практичні умови формування професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників.

Дослідження підтверджує сформульовану гіпотезу та доводить, що запорука успішної підготовки майбутніх соціальних працівників, ефективність формування професійної спрямованості у студентів спеціальності «Соціальна робота», залежить від використання широкого діапазону засобів, які б впливали на її розвиток і формування. У зв'язку з цим запропоновано створення таких практичних умов: забезпечення чіткої орієнтації навчального процесу на професійну діяльність соціального

працівника; використання у навчальному процесі форм і методів активного моделювання професійної діяльності соціального працівника; залучення студентів до пошукової діяльності по розв'язанню актуальних проблем у роботі соціальних працівників; створення сприятливої емоційної атмосфери для активного професійного самовираження.

4. Здійснено аналіз результатів експериментального дослідження професійної спрямованості у майбутніх соціальних працівників.

У представленому дослідженні визначальною є розроблена експериментальна методика формування професійної спрямованості соціальних працівників, яка базується на удосконаленні змісту професійно-орієнтованих та професійно-практичних дисциплін (нетрадиційні форми роботи, активні методи навчання), науково-дослідної роботи (написання курсових, дипломних робіт, гурткова робота, участь у олімпіадах), проходження практики (та волонтерська робота) як бази для теоретичних та практичних занять по оволодінню професійно значущими знаннями, вміннями та навичками майбутньої професії, розвитку професійних якостей.

Формувальний експеримент підтвердив ефективність методики та необхідність її впровадження у навчальну програму підготовки соціальних працівників. Дані, отримані в результаті проведеного дослідження, розкривають динаміку розвитку професійної спрямованості, яка виражається в кількісних та якісних аспектах. В експериментальних групах відбулися значні зміни (відбулася трансформація мотивів навчання, якісно змінився їх вплив на розвиток навчальної мотивації як складової професійної спрямованості, зріс рівень впливу професійної спрямованості на величину показника «особистісна готовність»).

Перспективи подальшого вирішення проблеми розвитку професійної спрямованості у соціальних працівників можуть бути пов'язані з пошуками засобів інтенсивного впливу на пізнавальну діяльність студентів, підготовкою студентів до самоосвіти в умовах Болонського процесу.